

STAROSTNA STRATIFIKACIJA OTROK IN KASNEJŠEGA ŽIVLJENJA

- Vsaka družba ima sistem starostne stratifikacije = kar pomeni neenako porazdelitev bogastva, moči in privilegijev med ljudmi na različnih stopnjah v življenju posameznika
- Peter Laslett predlaga 4 starostne faze:
  1. Otroštvo
  2. Odraslost in učenje
  3. Doba med koncem dela (upokojitev) in začetkom 4. faze
  4. Odvisnost in smrt
- Drugi, bolj kontroverzni, pravijo, da je postmoderen svet razčlenitev starosti: današnji otroci so jutrišnji upokojenci

Sociologija otrok

- Izkušnje otrok so zelo različne glede na prostor in okolje, kjer živijo
- Charles Dickens: Oliver Twist
  - 19. Stoletje, London
  - Industrijska revolucija drastično spremenila angleško družbo
  - Oliver začel svoje življenje kot sirota, soočiti se je moral s trdim delom
- Danes pa jemljemo otroštvo kot prvih 12 let življenja, ki se smatra za svobodno, saj so starši tisti, ki nosijo obremenitev in skrb
- Večina otrok v današnjem svetu je prisiljena prevzeti odgovornost namesto staršev
- Biti otrok se lahko dojema zelo različno glede na kulturo
- 4 dimenzije: delo, poroka, vojna in smrt
  - Otroci Z sveta so »zaščiteni« pred vsem tem
  - Za veliko otrok pa danes za to zaščito ni poskrbljeno (V svet)

Otroško delo

- V Aziji in Afriki je okoli 400 milijonov otrok, ki delajo
- V Z svetu je drugače, tu se otroci smatrajo za psihično nezrele in neizkušene
- Države z visokim prihodkom ne potrebujejo otrok in tudi ne vseh odraslih za delovno silo, zato imajo mladi priložnost iti v šolo, se izobraziti
- Neodgovorni otroci so oskrbljeni od odgovornih odraslih

- Danes je stopnja ločitev zelo visoka, zato se predpostavlja, da otroci niso več zaščiteni, kot so bili v preteklosti
- »pohiteli« otroci – pomeni, da morajo otroci poprijeti za seks, droge in nasilje, da zaščitijo sebe??

KRITIKA: ni nobenega dokaza o vseh dramatičnih spremembah v pojmovanju naše družbe otroštva

- Otroci iz nižjih razredov morajo prej prevzeti odgovornost kot otroci iz višjih razredov

Poroka otrok

- Veliko otrok se poroči iz ekonomskih razlogov
- Zgodnje poroke so značilne za dele Afrike in J Azije
- Revščina je večkrat vzrok in podlaga za poroko pri otrocih
- Poroka ima tudi negativne posledice, saj otroka prikrajša za možnost šolanja, pri puncah hitra poroka povzroči tudi prezgodnjo nosečnost
- Punce, ki si same izberejo partnerja oz. fanta, lahko doleti smrtna kazen
- Veliko otrok pa je prisiljenih v prostitucijo

Otroci in vojne

- Za veliko otrok so prva leta povezana z boleznimi
- Npr. Aids, veliko otrok umre zaradi te bolezni, po navadi gre za otroke, ki so mlajši od 15 let

Misliti na otroke

- Tradicionalni otroci so lahko:
  1. mali in nedolžni
  2. mali hudički
  3. odrasli v nastajanju
- danes se otroci smatrajo za aktivne ustvarjalce in živeče v svojih kompleksnih svetovih
- otroštvo je torej videti kot družbeno konstruirano družbeno delitev
- A. James, C. Jenks in A. Prout – 4 ključne poti za otroštvo:
  1. Družbeno konstruiran pristop (otroštvo ne obstaja v fiksni obliki)
  2. ?Tribal?(ne znam prevest) otrok (otroški svet viden kot pravi prostor, zagovarja njihov prav, njihov svet je čaščen, ta svet ni viden skozi oči odraslih)

3. Otroštvo kot minimalna skupina (politična oblika analize, ki gleda z vidika, kako moč vpliva na otroško življenje)
4. Otrok kot struktura (otročstvo kot del življenjske poti in življenje otrok deli značilnosti, ki jih je vredno opisati in pojasniti)

STARANJE ZAHODNEGA SVETA

- Število starega preb. se v Z svetu vedno bolj povečuje
- Irska ima najmlajšo, Švedska pa najstarejše preb.
- Zmanjševanje feminizacije kasneje v življenju = vedno več moških dočaka visoko starost

Odvisnosti

- Staranje zaznamuje vse industrijske države
- Bogate države imajo nizko stopnjo rodnosti (demografska časovna bomba) – to se povezuje z odvisnostjo (število odvisnih otrok in starejših glede na produktivne skupine)
- Vedno manj bo delovno sposobnih ljudi, vedno več pa bo ljudi, ki bodo odvisni od drugih
- Danes ljudje živijo veliko bolj dolgo zaradi napredka znanosti (medicina, tehnologija)
- Posledice staranja prebivalstva: primanjčevanje delovne sile, prenos davčnega bremena na mlade, ki si ga ne bodo mogli privoščiti

Stratifikacija starostnikov:

1. Tretje življenjsko obdobje (50-74) – neodvisnost, brez starševstva in plačanega dela
2. Četrto življenjsko obdobje – morebitna odvisnost
3. Mlajši starostniki (65-75) – uživajo v dobrem počutju (so zdravi) in finančno priskrbljeni, po navadi živijo s partnerjem
4. Starejši starostniki (75-85) – odvisni od drugih zaradi slabega zdravja in finančne stiske
5. Zelo stari

SOCIALNE POSLEDICE STARANJA

Osebna prilagoditev in kakovost življenja

- Starejši ljudje prenesejo več bolečine, postanejo omejeni glede aktivnosti, bolj so odvisni od drugih in v smrti prijateljev ali sorodnikov vidijo lastno smrtnost
- Starost lahko povzroča frustracije, strah in dvom

- Erik Erikson – v zadnjih letih življenja mora starostnik rešiti napetost, ki izvira iz obupa, misliti mora tako na svoje uspehe kot tudi na napake
- Večina ljudi se precej dobro kosa z izzivi staranja
- Neugarten:
  - nekateri postanejo neintegrirani in neorganizirani, ker ne sprejmejo staranja
  - drugi pa so pasivno odvisni od drugih (tudi takrat, ko ne rabijo pomoči, jo pokličejo)
  - nekateri imajo branilno osebnost (so neodvisni, vendar jih je strah staranja)

Upokojitev

- Obstaja izrazit trend med ljudmi, da se upokojijo vse bolj zgodaj (zaradi svoje izbire, včasih zaradi prisilnega odpuščanja)
- Otto von Bismarck = 1899 prvič ustanovil pokojnino
- Upokojitev dovoli mlajšim delavcem, ki so domnevno najbolj polni znanja in usposobljeni, da prevladujejo na trgu dela
- Ustanavljanje javnih in zasebnih pokojninskih sistemov prinaša ekonomsko osnovo za upokojitev, v revnih družbah, ki so odvisne od dela vsakega posameznika in kjer ni pokojninskega zavarovanja, delajo ljudje dokler lahko, dokler so fizično sposobni
- Upokojenci iz srednjega razreda imajo boljše prihodke
- Pri večini starejših nove aktivnosti in interesi zmanjšajo osebne motnje (prostovoljno delo)
- Včasih so se s prehodom v upokojitev bolj pogosto srečevali moški, saj so ženske v večini bile samo gospodinje, danes pa se to razmerje spreminja

Socialna izolacija

- Upokojitev lahko povzroči socialno izolacijo, revščino, »odreže« te od sodelavcev, prijateljev
- Bolezni lahko prinesejo omejeno mobilnost
- V S državah starejši večinoma živijo sami, na J pa ne
- Četudi živijo sami, še vedno komunicirajo s prijatelji, družino (intimnost na daljavo)
- Smrt partnerja prinese s sabo socialno izolacijo (nekaj % jih naredi tudi samomor)
- Druga posledica izolacije je strah pred kriminalom (starejši si ne upajo zapustiti hiše ponoči, bojijo se nočnega nasilja), zato se zapirajo v domove

- Hipoteza pravi, da je več žensk kot moških, ki ostanejo same

Zlorabe starostnikov

- Gre za pasivno zanemarjanje, aktivno mučenje, lahko tudi verbalno, čustveno, finančno in fizično škodovanje
- Vzrok zlorab je po navadi v stresu, ki ga nekdo doživlja, ko skrbi za starostnika (v finančnem in čustvenem)
- »sendvič generacija« - odrasli, ki skrbijo tako za svoje otroke kot tudi za svoje starše, poleg tega tudi delajo

Revščina in neenakosti

- Starejši so najbolj prikrajšani v družbi (John A. Vincent)
- V Evropi naj bi se standardi upokojencev višali, vendar se to zelo razlikuje glede na države
- Veliko upokojencev skriva finančno nezadovoljstvo in revščino tudi pred svojimi družinami zaradi dostojanstva

Staranje in diskriminacija

- Ageism(ne najdem slovenskega izraza) - diskriminacija starih ljudi
- Tako kot rasizem in seksizem ima tudi ageism očitno (nekdo, ki je star ne dobi službe) in subtilno (ko nekdo govori s starejšim kot z otrokom)
- Gradi fizične lastnosti v stereotipe (sivi lasje, zgubana koža, sključena drža)
- Starejši so lahko veliko bolj mentalno in fizično prizadeti kot otroci

Starejši kot manjšina

L. Breen: starejši imajo jasno družbeno identiteto, ki temelji na njihovi starosti, v kategoriji pa je to predmet predsodkov in diskriminacije

G. Streib: manjšinski status je lahko trajen ali izključen

- socialne slabosti, ki jih doživljajo starejši so manj bistvene od tistih, ki jih doživlja manjšina (starejši imajo volilno pravico, imajo posest, lastnino)

- starejše bi lahko poimenovali kot značilen segment našega prebivalstva z značilnostmi veselja in izzivov (torej ne gre za manjšino)

RAZISKOVANJE STARANJA

Funkcionalna analiza: staranje in umik

- Umik spodbuja pravilno delovanje družbe z odstranitvijo starejših ljudi iz produktivnih vlog, medtem ko so oni to še vedno sposobni upravljati

- To je dobro, da dobijo nove priložnosti mladi, z dobrimi spretnostmi in usposabljanjem
- **Teorija umika:** je predlog, da družba povečuje njeno pravilno delovanje z umikom ljudi iz odgovornih vlog takrat, ko dosežejo določeno starost
- **4 razlogi zavrnitve teorije:**
  1. Veliko delavcev ne more takoj opustiti plačanega dela, ker nimajo zadostne finančne varnosti
  2. Veliko starejših si ne želi oditi iz produktivnih vlog (umik prinese socialno izolacijo in manj socialnega udobja)
  3. Ni dokaza, da ugodnosti umika odtehtajo svoje stroške za družbo
  4. Starejši se zdijo preveč pasivni in kot žrtve

Humanistična analiza: dejavnost in biografija

- Starejši ljudje rekonstruirajo pomen svojega življenja
- Upokojenci potrebujejo uporabne in rekreacijske dejavnosti, ki so prežete (v upokojitvi) s pomenom in srečo
- Radi imajo aktivno življenje
- **Teorija dejavnosti** se osredotoča na analizo od potreb družbe do potreb starejših (družb. različnost)
- Funkcionalistična teorija se ne strinja s humanistično

Biografski pristop

- Pripovedovanje zgodb, poslušanje starejših pri pripovedovanju
- 3 tipi:
  1. Zgodba spominov – začetnik tega tipa je Butler, iskanje po spominu in obujanje spominov pomaga pri ustvarjanju usklajenega in enotnega jaza, te zgodbe lahko preusmerijo slabe misli (težnja, da bodo končali v domu za ostarele)
  2. Ustna zgodovina – zgodbe 1. in 2. sv. vojne, zgodbe o nelegitimnih otrocih in o problemih, ki vodijo k temu, družinska zgodovina
  3. Sociološka življenjska zgodovina – tukaj življenje opisujejo skozi več faz in tem, ki nam pomagajo razumeti življenjski potek

Kritična gerontologija ... staranje in neenakosti

GERONTOLOGIJA – osredotoča se na biološke in psihološke spremembe v staranju

- Ljudje v srednjih letih uživajo najboljše socialne privilegije (kot tudi otroci), soočajo se z močjo in prestižem, manjša možnost revščine – pri starejših je ravno obratno

- Starejši postanejo prebivalci drugega razreda (zapostavljenost);
Walker, Vincent, Phillipson: poudarili so povezavo med starostjo, odvisnostjo, oddelkom za delo in strukturo neenakosti
- **Strukturirana odvisnost** – proces v katerem nekateri v družbi dobijo neenak del v korist družbeni produkciji – to se nanaša na materialno odvisnost in fokusira na poti, kjer so starejši izključeni iz dela in so podvrženi nizkim dohodkom in revščini
- Starejši iz visokega socialnega razreda imajo veliko več ekonomske varnosti, dostop do odlične medicine in več možnosti za osebno zadovoljstvo kot pa nekdo iz nižjega razreda --- WASP (white, anglo-saxon, protestants)

Kritični komentar

Industrializacija je kriva za vse neenakosti in nižji socialni položaj starejših

Gledanje v prihodnost: staranje in 21. Stoletje

- Število starejših se bo skozi leta povečevalo
- V naslednjih 50 letih si bodo starejši pridobili prepoznavnost, ki bo morda vplivala na naša vsakdanja življenja
- Še bolj se bo razvila gerontologija
- Zaskrbljujoče je mišljenje, kam bodo šli vsi iz baby boom generacije, saj se tudi življenjska doba daljša
- Izboljšuje pa se zdravje starejših (manj kadilcev, več takih, ki jejo zdravo hrano)
- Boljše bo tudi finančno stanje (danes delajo tudi ženske, večji prihranki)
- Smrt bo postala naravni potek, kot je bila nekaj stoletij nazaj